

Uniwersytet Łódzki
Instytut Anglistyki
Zakład Pragmatyki,
Kierownik

prof. dr hab. Piotr Cap
ul. Pomorska 171/173
90-236 Łódź, Polska
Tel./Fax: #48 42 665 52 20

University of Łódź
Institute of English
Department of
Pragmatics, Head

Prof. Piotr Cap, Ph.D.
ul. Pomorska 171/173
90-236 Łódź, Poland
Tel./Fax: #48 42 665 52 20

e-mail: piotr.cap@uni.lodz.pl

<http://anglistyka.uni.lodz.pl/cap-piotr-prof-dr-hab/>

Łódź, dn. 1 października 2021 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Anny Lisieckiej p.t. *Remake and its filmic predecessor. A theoretical-descriptive study in the field of comparative analyses of multimodal texts based on a comparison of Alan Parker's film „Fame” (1980) with its later version, Kevin Tancharoen's music film „Fame” (2009)*

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska poświęcona jest analizie porównawczej dwóch filmów fabularnych: wyprodukowanego w roku 1980 filmu *Fame* w reżyserii Alana Parkera oraz stosunkowo niedawnego (2009) remake'u pierwotnego obrazu, wyreżyserowanego w konwencji filmu muzycznego przez Kevina Tancharoena. Analiza zakłada koncepcję filmu jako *tekstu multimodalnego* i w tym duchu koncentruje się na licznych i zarazem kompleksowych kwestiach dotyczących strukturalno-znaczeniowej ekwiwalencji porównywanych dzieł pod względem modalnym, funkcjonalnym i formalnym. Dla przeprowadzenia tak zaprojektowanego, wielowymiarowego studium Autorka proponuje nowatorski model badawczy, wykorzystujący bogaty arsenał narzędzi opisu z zakresu współczesnej tekstologii, genologii lingwistycznej i pozalingwistycznej, komunikacji multimodalnej, filmoznawstwa oraz kulturoznawstwa w ogóle. Poszczególne pojęcia teoretyczne tworzą aparat analizy o charakterystyce hierarchicznej, biorący pod lupę kolejne nośniki przekazu treści filmowych, poczynając

od jednostek wyższego rzędu (takich jak jednostki ogólnej struktury narracyjno-kompozycyjnej), a kończąc na jednostkach mikrostrukturalnych, takich jak *tematy, fazy* czy *kroki*.

Ocenę rozprawy Pani mgr Lisieckiej należy zacząć od stwierdzenia, że już sam wybór tematyki pracy, a następnie jej osadzenie teoretyczne i metodologiczne zasługują na uznanie. Choć percepcja filmu w kategoriach tekstu multimodalnego czerpie z ugruntowanych już w literaturze przedmiotu propozycji takich badaczy jak Kress, Van Leuwen, Schmidt, Burn, Wildfeuer, czy Bateman, jej pełne i empirycznie udokumentowane expose stanowi dopiero wydana zaledwie 4 lata temu monografia zatytułowana *Film jako tekst multimodalny. Założenia i narzędzia jego analizy* (Wrocław, 2017) autorstwa prof. Michała Posta, notabene promotora rozprawy. Pomimo, że możliwość bezpośredniego kontaktu z Autorem kluczowych dla projektu Doktorantki tez badawczych należy uznać za swego rodzaju ułatwienie, nie zmienia to faktu, że podjęty przez Nią temat ma ciągle charakter pionierski, z czego wynikają nie tylko pewne przywileje badawcze, ale i konkretne trudne wyzwania. Za takie należy w pierwszym rzędzie przyjąć kwestie zaprojektowania oraz spójności analizy opartej o transdyscyplinarne narzędzia wyprowadzone z tak wielu aparatów pojęciowych, jak zostało to zaznaczone. Uprzedzając dalszą część recenzji, chciałbym stwierdzić, że Pani mgr Lisiecka z powodzeniem stawiała czoła tym kompleksowym problemom.

Rozprawa została podzielona na 6 rozdziałów, z których pierwsze dwa mają charakter teoretyczny i metodologiczny, zaś kolejne cztery empiryczny i opisowy. W części teoretyczno-metodologicznej Autorka omawia historię badań nad przekazem multimodalnym, wiążąc następnie kwestie przekazu tekstowego i wizualnego na rzecz koncepcji obrazu filmowego jako *tekstu multimodalnego*. W części empiryczno-opisowej Autorka stosuje przyjętą metodologię do przeprowadzenia studium struktury obu porównywanych filmów, wskazując na szereg różnic narracyjnych występujących na poszczególnych poziomach organizacji przekazu. Kolejne rozdziały analizują treść i formę w sposób hierarchiczny. Dyskusja wychodzi od kwestii makrostrukturalnych i makrofunkcjonalnych, takich jak segmenty narracyjno-kompozycyjne, po czym

ogniskuje się na jednostkach podrzędnych tym segmentom, takich jak tematy i ich części składowe.

Taka organizacja rozprawy nie budzi właściwie żadnych wątpliwości czy zastrzeżeń. Co więcej, należy pochwalić Autorkę za uchwycenie właściwych proporcji pomiędzy pierwiastkiem teoretycznym i empirycznym prowadzonego wywodu. Pani mgr Lisiecka poświęca kwestiom teoretycznym w dwóch pierwszych rozdziałach tyle miejsca, ile jest autentycznie potrzebne, nie obciążając czytelnika informacjami nie mającymi konkretnego związku z budowanym modelem. Z doświadczenia recenzentkiego mogę stwierdzić, że tak precyzyjna selekcja materiału teoretycznego cechuje mniejszość rozpraw doktorskich. Autorka rozprawy niniejszej przenosi główny ciężar dyskusji na część empiryczno-opisową, dzięki czemu nie tylko podnosi atrakcyjność wywodu dla czytelnika, ale przede wszystkim zwiększa długofalowo aplikatywność pracy w praktycznym wymiarze jej oddziaływania.

Treści poszczególnych rozdziałów również nie budzą zastrzeżeń, choć z niektórymi wyborami Autorki (bądź brakiem pewnych wątków) można polemizować. Wydaje się, że analizując struktury przekazu o takim stopniu hierarchiczności jak ma to miejsce w rozprawie, Autorka mogła się pochylić nad klasyczną już teorią Teuna van Dijka dotyczącą makro- i mikro-struktur tekstowych i funkcjonalnych (np. van Dijk 1980). Jedną z głównych tez rozprawy o charakterze makro jest zmiana pierwotnej charakterystyki gatunkowej – gatunkiem dominującym pierwowzoru jest dramat, zaś remake’u komedia. Korzystając z aparatu van Dijka można by było potraktować tę zmianę jako *strategiczną* modyfikację *makroaktu* przekazu, co dawałoby z kolei pole do rozważań, jakie zmiany zostały *automatycznie wymuszone* na poziomie mikro – czyli, przyjmując metodologię Autorki – w strukturze tematów, faz, kroków, itp. Idąc tym szlakiem, być może rozprawa w ogóle mogłaby zostać wzbogacona wątkami z zakresu pragmatyki komunikacji, w szczególności odpowiednio zaadaptowanym modelem aktów mowy Johna Austina i Johna Searle’a. Oczywiście należałoby przy tym odpowiednio dostosować ilość dodatkowego materiału teoretycznego i liczbę nowych narzędzi, tak aby praca nie straciła na precyzji i spójności wywodu.

Wyrażona uwaga wpisuje się w moje ogólne zainteresowanie naturą zmian strukturalno-funkcjonalnych w remake'u filmu *Fame*. Mam tu na myśli ich reżyserską genezę, czyli powody dla których reżyser (i cały zespół produkcyjny) zdecydowali się na takie a nie inne modyfikacje pierwowzoru, na różnych poziomach przekazu. Jest to kwestia o tyle intrygująca, że o ile rozprawa punktuje z chirurgiczną precyzją zmiany dotyczące sekwencji segmentów narracyjnych, kolejności tematów, faz czy kroków, nie znajduję w wywodzie Autorki prób wyjaśnienia tychże z perspektywy intencji i zamierzeń twórców filmu, motywowanych oczekiwaniami odbiorcy, przesłankami komercyjnymi bądź też w inny sposób. Chciałbym dowiedzieć się, czy pominięcie tych kwestii było działaniem świadomym i czy Autorka zamierza powrócić do nich np. w trakcie przygotowywania rozprawy do druku.

Osobne słowo należy się, jak już wspomniałem, aplikatywności rozprawy i jej szansy na wniesienie oryginalnego wkładu do literatury przedmiotu. Z racji bogactwa pojęciowego i wielopoziomowości opisu, model analityczny zastosowany w rozprawie może zostać wykorzystany do badania struktury treściowej, funkcjonalnej i formalnej nie tylko kolejnych filmów, ale także innych form przekazu multimodalnego. Jest mi skądinąd wiadomo, że Promotor pracy Pani mgr Lisieckiej sprawuje opiekę nad pokrewnymi projektami, z których zresztą jeden miałem już przyjemność oceniać (Mazurek-Przybylska 2019). Jest więc szansa na ukształtowanie się wokół koncepcji zawartej w pracy prof. Michała Posta (2017), a także w niniejszej rozprawie zintegrowanej szkoły badawczej. Poza tym, samo osadzenie metodologii rozprawy na styku rozmaitych paradygmatów analizy powoduje, że poszczególne części pracy powinny zainteresować zarówno językoznawców (teoretycznych, formalnych, funkcjonalnych), jak i przedstawicieli dyscyplin okołojęzykoznawczych. Kwestie takie jak wielogatunkowość i hybrydyzacja gatunku są zresztą ściśle związane z bieżącymi przemianami komunikacyjnymi (w tym ewolucją komunikacji online) i jako takie znajdują się w orbicie zainteresowania współczesnej humanistyki w ogóle.

Z obowiązku recenzenckiego odniosę się na koniec do kwestii związanych z formą przedstawionej rozprawy. Praca napisana jest poprawnym językiem angielskim, a jej strona edytorska nie budzi większych zastrzeżeń. Zdarzają się jednak usterki,

natury gramatyczno-stylistycznej oraz typograficznej, które należałoby wyeliminować przed ewentualnym przekazaniem pracy do druku. Rzuca się w oczy często powtarzana nieprawidłowość typu 'As it was/has been indicated/mentioned/said...', polegająca na błędnym zachowaniu zaimka [it] (np. na stronach 15, 18, 28, 29, 33 i kolejnych), co jest o tyle istotne, że przytoczona formuła jest bardzo szeroko wykorzystywana w piśmiennictwie akademickim (odpowiada za strukturyzowanie wyводу) i stąd będzie Doktorantce jeszcze nie raz potrzebna. Należy również zwrócić uwagę na dość częste literówki, np. w samym polskojęzycznym streszczeniu rozprawy kilkakrotnie pojawia się wyraz 'teksów' zamiast 'tekstów', itd. Nie są to jednak usterki, które wpływałyby w znaczący sposób na wartość rozprawy.

W podsumowaniu stwierdzam z pełnym przekonaniem, że rozprawa Pani mgr Anny Lisieckiej spełnia wszystkie wymagania ustawowe stawiane pracom na stopień doktora i tym samym wnoszę o dopuszczenie jej Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. dr hab. Piotr Cap